
Program för hälsoinriktning

INLEDNING

I Regionplanen för perioden 2022–2024 framgår att regionen ska arbeta för ett välmående Västmanland med en intention om en god och jämlik hälsa. Både inom ramen för den egna organisationens verksamheter och tjänster som gentemot länet i övrigt.

Bakgrund

Förutom att hälsa är en mänsklig rättighet och befast i svensk grundlag som något det allmänna ska verka för, betraktas hälsa även som en av framtidens viktigaste samhällsresurser – som dessutom är förnybar.

God hälsa gynnar alla sektorer och hela samhället – och är därför en värdefull resurs. God hälsa är avgörande för ekonomisk och social utveckling och av stor betydelse för individer, familjer och samhällen. Medan dålig hälsa kan betraktas som ett slöseri med potential och utarmar resurser i alla delar av samhället.

Hälsa betraktas mer och mer som ett centralt investeringsområde, ett framtida konkurrensmedel och en förutsättning för att klara välfärdsuppgifterna och få tillväxt och en hållbar utveckling. Detta särskilt om den jämlik hälsa eftersträvas både som ett mål och ett medel. Det är såväl individen själv som bär ansvar för sin hälsa som att samhället har en skyldighet och ansvar att skapa förutsättningar kring de faktorer i samhället som påverkar hälsoutvecklingen och tillhandahålla en likvärdig välfärd av god kvalitet.

Hälsoläget i Västmanland är gott men inte jämlikt, vilket bland annat kan tillskrivas resurstillgång inom åtta centrala livsområden och faktorer som förenklat uttryckt kan kopplas till utbildning, arbetsliv och försörjning. Men även ojämlikheten inom vården bidrar. Skillnaderna i hälsa följer en tydlig socioekonomisk gradient där grupper med hög socioekonomi också har bättre hälsa och lever längre och motsatsen framgår för grupper med låg socioekonomisk status. Vid nationella jämförelser för Agenda 2030, framgår att Region Västmanland ligger sämre till för bland annat; andel invånare i ekonomiskt utsatt hushåll, andel elever med gymnasiebehörighet, jämfällt uttag av föräldrapenning, jämställdhet i medianinkomst, långtidsarbetslöshet, andel som varken arbetar eller studerar, mellanmänsklig tillit och anmälda våldsbrott. Skillnader som ger effekt på hälsan här och nu men påverkar även det framtida vårdbehovet och vårdkonsumtionen. Samtidigt tillhör Västmanland de regioner i Sverige som har bland de högsta andelarna med hälsopolitiskt åtgärdbar dödlighet. Det vill säga befolkningens hälsoläge och hur hälsan fördelas mellan grupper är direkt påverkbara genom beslut på olika nivåer och genom samverkan med och mellan aktörer i samhället. I detta arbete har Regionen ett tydligt uppdrag att bidra.

Avslutningsvis visar nationella jämförelser att Västmanland, utifrån vårdbehovsmåttet Care Need Index (CNI), är den region i landet med näst störst risk för ohälsa i befolkningen sett utifrån socioekonomiska förhållanden. Detta visar på livsvillkorens betydelse för hälsoläget.

Program för hälsoinriktning

I en befolkning där CNI är högt, ohälsa påtaglig och skillnaden i livsvillkor och därmed också hälsa mellan olika grupper är betydande, blir det hälsofrämjande och förebyggande arbetet inte bara en humanistisk och etisk fråga, ekonomisk nödvändighet utan ett strategiskt val. För att få större framgång och effekt i arbetet för att nå målet om ett välmående Västmanland måste nya arbetssätt, strukturer och systematik tillämpas. Det utifrån såväl ett hälsofrämjande respektive förebyggande perspektiv, som inom vård och behandling samt frågor som rör rehabilitering. Ett arbete som behöver ske på många nivåer i våra egna verksamheter och i länet i övrigt. Ett arbete som endast kan bli framgångsrikt genom samverkan och samarbete eftersom ingen ensamt bär ansvaret.

Ett framgångsrikt arbete leder på sikt till högre livskvalitet för vår befolkning, minskade sjukvårdskostnader och ett mer effektivt användande av samhällsresurserna och därmed stärks också förutsättningar för en regional utveckling.

Om programmet för hälsoinriktning

Programmet för hälsoinriktning är en del av Region Västmanlands målstyrning där den politiska viljan omvandlas till verkställighet via Regionplanen som i sin tur bryts ner och konkretiseras i måldokument. Programmet för hälsoinriktning är ett sådant måldokument med bärighet på främst målområdet – *ett välmående Västmanland*. Programmet avser även att bidra till att organisationen når den del av visionen som handlar om att – *sätta hälsan främst*.

Det första programmet antogs i samband med regionens långsiktiga visionsarbete år 2016. Nu har programmet reviderats för perioden 2021–2022. Programmet revideras därefter löpande enligt det revisionsintervall som gäller för program.

Hela Region Västmanland omfattas av hälsoinriktningen, förutom hel- och delägda bolag. De ska dock visa följsamhet till programmet.

Programmets koppling till befintliga styrsignaler

Programmet för hälsoinriktning tar avstamp i Agenda 2030¹ och kan ses som Region Västmanland bidrag till en hållbar utveckling genom att tydligt sätta hälsan främst. Programmet tar även avstampet i det nationella folkhälsomålet² och underliggande livsområden³.

¹ Det nationella folkhälsopolitiska ramverket överlappar till stora delar med Agenda 2030. Åtgärder för att minska ojämlikhet i livsvillkor och hälsa bidrar därmed också till att uppfylla Agenda 2030.

² Den nationella folkhälsopolitikens övergripande mål är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation.

³ De åtta nationella folkhälsomålen består av de livsområden som är särskilt betydelsefulla för uppkomsten av ojämlikhet i hälsa: 1) Det tidiga livets villkor; 2) Kompetenser, kunskaper och utbildning; 3) Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö; 4) Inkomster och försörjningsmöjligheter; 5) Boende och närmiljö; 6) Levnadsvanor; 7) Kontroll, inflytande och delaktighet; 8) En hälsofrämjande hälso- och sjukvård.

Program för hälsoinriktning

Vidare är programmet ett steg för att uppnå Regionens vision⁴ och värdegrund⁵. Men framför allt är det ett sätt att bryta ner och omhänderta Regionplanens mål: *Ett Välmående Västmanland*. Därtill finns även en koppling mellan programmet och den Regionala utvecklingsstrategins målområde, som även det har formuleringen, *Ett välmående Västmanland*. Genom ett aktivt arbete i enlighet med Programmet för hälsoinriktning bidrar organisationen på så sätt även till den regionala utvecklingsstrategin.

Utöver programmets koppling till målstyrningen och andra styrande dokument (se referenser nedan) kan programmet även ses som ett stöd eller förutsättning för reformomställningen till en nära och god vård och den kunskapsstyrning som landet hälso- och sjukvård håller på att utveckla.

Syfte

Programmet syftar till att hälsa ska betraktas som en strategi för högre måloppfyllelse – för en region som sätter hälsan främst⁶. Det genom ett arbete som är proaktivt för ett välmående Västmanland med fokus på likvärdiga livsvillkor, hälsofrämjande arenor ett väl tilltaget stöd kring ohälsosamma levnadsvanor och en organisation som har kapacitet och struktur för att systematiskt och kunskapsgrundat bära arbetet framåt och med en tydlig vilja till samverkan.

Programmet är ett vägledande dokument och används som stöd för att utforma planeringsförutsättningar, förvaltningsplaner och i förlängningen även verksamhetsplaner.

I programmet finns inget faktiskt målvärde (se målformulering nedan) angivet för indikatorer och uppföljningsfrågor istället förväntas en positiv förflyttning ske inom samtliga under hela programperioden för att målet ska vara betraktat som uppnått.

Genomgående förhållningssätt

Hälsoinriktningen i Region Västmanland består främst av ett hälsofrämjande respektive sjukdomsförebyggande⁷ arbete. Ett arbete som i möjligaste mån ska baseras på aktuell och tillgänglig kunskap och där insatser som är effektiva prioriteras.

⁴ Region Västmanlands vision: Vi växer hållbart och **sätter hälsan främst**. Vi skapar möjligheter och modiga lösningar. Vi ger förutsättningar för utveckling i en levande demokrati. Tillsammans bryter vi ny mark och förflyttar gränser. I det vardagliga och i det övergripande. I det som är nära och det som är långsiktigt. Vi är mitt i livet och samhället, och gör skillnad varje dag. Vi är livskraft för framtiden. Vi är Västmanland.

⁵ Region Västmanland ska alltid utgå från att alla människor är lika värda och ska bemötas med respekt. Alla människor ska ges förutsättningar för god livskvalitet. En viktig faktor för livskvalitet är samverkan mellan alla involverade parter. Regionen ska hushålla med de gemensamma resurserna och fördela dessa efter behov.

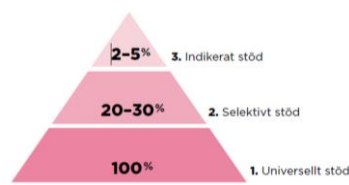
⁶ Se Region Västmanlands vision som beskrivs i fotnot 4 på sidan 2.

⁷ Sådant arbete som mer specifikt rör vård och behandling samt rehabilitering omhändertas i andra delar av regionens styrkedja och uppmärksammas därmed inte här.

Program för hälsoinriktning

Insatser som antingen kan främja hälsan genom att ta fasta på de faktorer som bidrar till hälsa. Eller verka för att förebygga ohälsa genom att minimera de faktorer som bidrar till ohälsa. Därför spänner arbetet över i huvudsak tre arbetssätt:

- universella/generella/primärpreventiva (för alla)
- selektiva/riktade/sekundärpreventiva (för riskgrupper)
- indikerade/tertiärpreventiva (för enskilda individer med stora och identifierade problem).

Figur 1 Illustration över de tre insatsformerna och hur stor andel av befolkningen de teoretiskt bör omfatta.

I ett välfärdsland som Sverige har dessutom rekommendationen tillkommit att de kostnadseffektiva universella insatserna behöver anpassas och doseras efter behov. Det så att de i större utsträckning når och upplevs som attraktiva och tillgängliga för de grupper där ohälsan är stor och ojämlik. Det för att ytterligare förstärka effekten av arbetet. Det kan handla om en högre dos till personer med till exempel låg socioekonomisk status, funktionsvariation eller utländsk bakgrund.

PROGRAMMETS STRUKTUR

Fyra perspektiv⁸ pekas ut för att stärka måluppfyllelsen av Regionplanens mål om *ett välmående Västmanland*. Men också för att bidra till en hållbar utveckling, omställningen till en Nära vård, minska vårdbehov och vårdkostnader samt för att bidra till regional utveckling och tillväxt. Perspektiven är:

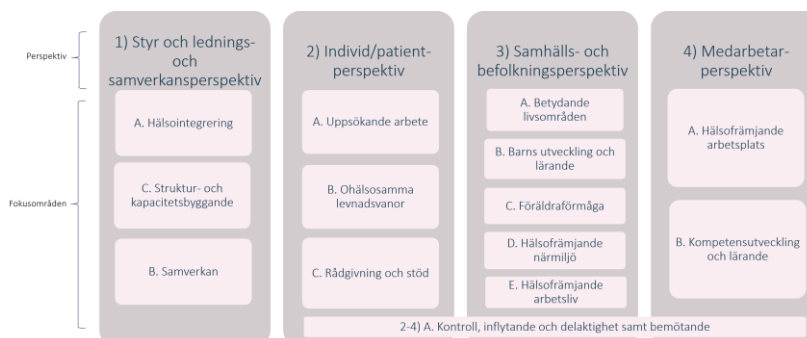
1. [Styrning- och ledning- och samverkansperspektiv](#)
2. [Individ- och patientperspektiv](#)
3. [Samhälls- och befolkningsperspektiv](#)
4. [Medarbetarperspektiv](#)

Varje perspektiv är uppdelat efter ett antal **fokusområden** och till varje sådant område kopplas konkreta aktiviteter, vilka presenteras i handlingsplanen.

Programmet består även av ett **genomgående fokusområde**: [Kontroll delaktighet och inflytande samt bemötande](#) som skär genom tre av fyra perspektiv.

⁸ Uppbyggnaden utifrån de fyra perspektiven har bäring på den åsiktsförklaring Regionens har undertecknat i och med medlemskapet i Nätverket för hälsofrämjande hälso- och sjukvård. Där framgår att organisationen förbinder sig att basera sitt arbete utifrån ett Styr- och lednings-, Patient-, Befolkning- och Medarbetarperspektiv i sin hälsoinriktning och till detta koppla ett för organisationen styrande dokument (se även Referenser sist i dokumentet).

Program för hälsoinriktning

Utifrån uppföljningen av nuvarande program framgår att arbetet behöver fortsatt stärkas och säkerställas inom alla perspektiv. Men särskilt inom styr- och lednings- samt samverkansperspektivet. Denna prioritering blir ett sätt att få kraft i genomförandet och en grund för en organisation som ämnar sätta hälsan främst.

HÄLSOINRIKTINGENS FYRA PERSPEKTIV

Perspektiv 1: Styrning-, ledning- och - samverkan

I dag betraktas frågan om hälsa i mångt och mycket som en styr- och ledningsfråga. Sveriges viktiga välfärdsverksamheter behöver ledas, styras och samordnas för att främja hälsa och förebygga ohälsa för hela befolkningen. Detta förutsätter mer strategisk styrning, gemensamma mål och arbetsmetoder samt långsiktighet. Det handlar om hur organisationer och verksamheter fungerar och följs upp för att skapa bättre kvalitet och högre tillgänglighet. Befolkningens hälsa under hela livet både påverkas av och påverkar välfärdens verksamheter, det vill säga att förbättra hälsan hos alla är av avgörande betydelse för att klara verksamheternas uppdrag i framtiden.

För att öka förutsättningarna för ett välmående län med en god och jämlik hälsa i befolkningen och bidra till en hållbar utveckling i länet föreslås, inom ramen för detta perspektiv, tre fokusområden:

- [Hälsointegrering](#)
- [Struktur- och kapacitetsbyggande](#)
- [Samverkan](#)

1.A) Fokusområde: Hälsointegrering

Arbetet att integrera hälsa i befintliga strukturer, processer och utvecklingsfrågor är en väletablerad strategi för att få effekt och stärka samhällsutvecklingen i en hälsofrämjande riktning. Det för att på ett övergripande plan skapa förutsättningar för ett främjande, förebyggande och långsiktigt arbete som kan verka för ett välmående län med en god och jämlik hälsa. Utan en tydlig integrering eller ansvarsfördelning blir frågan om befolkningens hälsa och påverkan av de faktorer som genererar hälsa allas och därmed också lätt ingens ansvar.

Program för hälsoinriktning

Regionplanens mål, *ett välmående Västmanland*, är av tvärsektoriell natur, det eftersom målet spänner över flera förvaltningsområden, uppdrag och berör olika professioner. Ett sådant arbete, för att bli framgångsrikt, kräver ett sammanhållet, strategiskt och samordnat sektorsövergripande arbete där helhetssyn värdesätts. Inte minst på en styr- och ledningsnivå så att olika målkonflikter och perspektivträngsel adresseras.

Integrera hälsa genom att beakta hälsoperspektivet systematiskt i styrnings-, planerings- och uppföljningsprocesser samt i centrala utvecklingsfrågor blir en strategi för att leva upp till visionen om att vi sätter hälsan främst. Det blir dessutom ett sätt att hushålla med länets och vår egen organisations resurser. Ett arbete som ställer krav men som är nödvändigt om vi ska lyckas med omställningen till en god och nära vård och för att utveckla vårt län på ett hållbart sätt.

Därför pekas en hälsointegrering, ut som en del för att bidra till målet om ett välmående Västmanland med en god och jämlik hälsa.

1.B) Fokusområde: Struktur- och kapacitetsbyggande

Det kommer behövas en tydlig struktur, bra processer och delvis nya arbetssätt som inte bara omfattar utvecklingen av framtidens vård och omsorg utan som även klara omställningen från reaktivt till proaktivt agerande och inkluderat ett tydligt hälsofrämjande arbete i hela organisationen. Det innebär sannolikt att fortsätta med saker, börja med nya saker och sluta med andra saker.

För att skapa en hållbar struktur och en kapacitet som bättre kan bära det hälsofrämjande och förebyggande arbetet behövs de organisatoriska förutsättningarna, incitamenten och stödfunktioners tid, utrymme och mandat ses över. Dessutom behöver befintliga operativa funktioner och strategiska resurser kopplas samman så att genomförandegraden ökar och arbetet sker mer samordnat. Men också för att stärka upp arbetet så att det än mer tydligt drar i samma riktning som pekas ut i styrningen. Då kan synergier mellan perspektiv och förvaltningar lättare uppnås och effektivitet i verksamheten stärks.

Därför pekas struktur- och kapacitetsbyggande ut som en del för att bidra till målet om ett välmående Västmanland med en god och jämlik hälsa.

1.C) Fokusområde: Samverkan

Det krävs betydligt mer av tvärsektoriellt tänkande och agerande för att kunna ta nästa steg i välfärdsutvecklingen och möta de utmaningar länet står inför. En god och jämlik hälsa och det välmående Västmanland är beroende av insatser inom en bredd av områden som utförs av en många olika aktörer på alla samhällsnivåer. Arbetet för ett hälsofrämjande samhälle ägs inte av en enskild aktör utan samägs av många.

Program för hälsoinriktning

En välfungerande intern samverkan⁹ och ett väl utvecklat samarbete med andra aktörer som till exempel kommunerna är därmed ett nödvändigt förhållningssätt. Särskilt inom de områden som berör stora befolkningsgrupper under en stor del av livet eller under kritiska perioder. Inte minst eftersom det finns en betydande kompetens och rådighet inom barn- och elevhälsan, förskola, skola, socialtjänst, omsorg, hälso- och sjukvård som är en förutsättning och behöver aktiveras och inkluderas för att nå målet om ett välmående Västmanland med en god och jämlik hälsa.

Dessutom är samverka mellan olika välfärdsområden nödvändig när utmaningarna är stora och förgrenas i många olika delar som ömsesidigt förstärker varandra. Genom samverkan, samordning och samarbete kan vi dock nå resultat. Givetvis innebär det utmaningar särskilt när verksamheter ibland ligger långt ifrån varandra vad gäller systemutveckling, arbetsmetoder, kompetenser och erfarenheter. Men samverkan är trots det likafullt nödvändigt. Att inte arbeta tillsammans är inte ett alternativ.

Därför pekas samverkan ut som en del för att bidra till målet om ett välmående Västmanland med en god och jämlik hälsa.

Perspektiv 2: Individ- och patient

Hälsa och ekonomi går hand i hand – att förbättra hälsosektorns resursanvändning är avgörande. Hälsosektorn är viktig för såväl dess direkta som indirekta effekter på ekonomin: den påverkar inte bara människors hälsa och produktivitet, utan är också numera en av de ekonomiskt mest betydelsefulla sektorerna i alla medel- och höginkomstländer. Hälsosektorn är en stor arbetsgivare, producent och konsument. Den har också stor betydelse för forskning och innovation och är en viktig sektor inom den internationella konkurrensen om människor, idéer och produkter. Dess betydelse kommer att fortsätta öka. I takt med hälsosektorns ökade betydelse, ökar också dess bidrag till de bredare samhällsliga målen.

Dessutom är fokuset på hur vi kan stärka hälsa, inte bara behandla sjukdom, helt avgörande för att vi ska klara av att möta framtidens hälsoutmaningar och vårdbehov i befolkningen.

Samhällsutvecklingen med stora behov och begränsade resurser ställer nya krav på hälso- och sjukvården. En av lösningarna är en tydligare inriktning av verksamheten, mot en bättre hälsa för patienten och befolkningen. Det innebär ett systematiskt jämlikhetsfokus, erbjuda tjänster som ger bästa hälsoresultat, utveckla vårdens bemötande och tillgänglighet, vårdkedjor som öppnar upp för delaktighet och kontinuitet utifrån patientens behov och möjligheter. Även ett tydligare proaktivt arbete i form av starkare förebyggande, rådgivande och uppsökande insatser behövs.

⁹ Avser en samverkan mellan olika professioner och över olika organisatoriska gränser. Avser inte den samverkan som sker mellan parterna enligt framförhandlat samverkansavtal.

Program för hälsoinriktning

För att öka förutsättningarna för ett välmående Västmanland med en god och jämlik hälsa i befolkningen och bidra till en hållbar utveckling i länet föreslås, inom ramen för detta perspektiv, tre fokusområden:

- [Uppsökande arbete](#)
- [Ohälsosamma levnadsvanor](#)
- [Rådgivning och stöd](#)

2. A) Fokusområde: Uppsökande arbete

Organiseringen av vården påverkar dess jämlikhet. En del i att stärka tillgängligheten och minska skillnaderna i hälsa är att verka uppsökande. Tanken bakom uppsökande arbetet är att det generella utbudet kan anpassas så att det blir mer tillgängligt, nära och attraktivt för dem som behöver det som mest. Dessutom behöver det uppsökande arbetet tydligt bestå även av både hälsofrämjande och förebyggande insatser.

Därför pekas uppsökande arbete ut som en del för att bidra till målet om ett välmående Västmanland med en god och jämlik hälsa.

2. B) Fokusområde: Ohälsosamma levnadsvanor

Många av förutsättningarna för en god hälsa påverkas av livsvillkoren och av individens egna val samt av levnadsvanorna. Hälsosamma levnadsvanor utgör skyddsfaktorer som ökar sannolikheten för en god hälsa. Individens levnadsvanor skiljer sig åt beroende på individens sociala miljö, utbildningsnivå och ekonomiska förutsättningar. Där de med sämre förutsättningar också har sämre levnadsvanor.

Det är primärt låg fysisk aktivitet, ohälsosamma matvanor, tobaksbruk och riskbruk av alkohol som anses ligga bakom cirka 80 procent av alla hjärt- och kärlsjukdomar, liksom 30 procent av all cancer. Ett effektivt arbete kan således innebära stora besparingar för individen, hälso- och sjukvården och för samhället i stort. Det samtidigt som cirka 80 procent av vårdens kostnader kan kopplas till kroniska sjukdomar som kan relateras till dessa fyra förebyggbara ohälsosamma levnadsvanor.

Forskning visar att kombinationen av individinriktade sjukdomsförebyggande insatser utförda av primärvården eller motsvarande i kombination med samhällsinriktade och hälsofrämjande folkhälsoinsatser (se samhälle- och befolkningsperspektivet nedan) i samverkan med kommun och andra aktörer ger störst effekt. Därför behöver regionen stärka båda dess delar i sitt arbete och i sitt erbjudande till länet och länsinnevånarna.

Därför pekas fokus på fyra ohälsosamma levnadsvanor ut som en del för att bidra till målet om ett välmående Västmanland med en god och jämlik hälsa.

2. C) Fokusområde: Rådgivning och stöd

När människors egna resurser att göra hälsosamma val inte räcker till är det välfärdens uppgift att erbjuda kompensatoriska åtgärder och däribland råd och stöd.

Program för hälsoinriktning

I dag är det många som önskar stöd i att förändra sina ohälsosamma levnadsvanor. Att möta dessa önskemål genom rådgivning och stötta det hälsosamma valet är en god investering och hälsoekonomiskt lönsamt. Det är dessutom en nödvändighet för att klara det framtida vårdbehovet och en del av omställningen till en god och nära vård.

Därför pekas rådgivning och stöd ut som en del för att bidra till målet om ett välmående Västmanland med en god och jämlik hälsa.

Perspektiv 3: Samhälle- och befolkning

Att bygga upp motståndskraftiga samhällen är centralt för att skydda och främja hälsa och välbefinnande på både individ- och samhällsnivå. Människors hälsa påverkas i stor utsträckning av de förhållanden som de föds, växer upp, arbetar och åldras under. Förutom individens eget ansvar faller ett lagstadgat¹⁰ ansvar för befolkningens livsvillkor och hälsa på en rad samhällssektorer och aktörer som har till uppdrag att skapa förutsättningar och möjligheter för befolkningen under olika perioder eller situation i livet.

Arbetet med att främja befolkningens hälsa syftar därför till att påverka de faktorer och förhållanden som bidrar till en positiv och jämlik hälsoutveckling för befolkningen.

I en hälsoinriktad organisation behövs kunskap och kännedom om befolkningens hälsa. Det kan handla om vetskap om hur hälsan fördelas mellan olika grupper och platser samt vilka som är mer utsatta eller har en befarad sårbarhet. Dessutom handlar det om att ha och tillämpa kunskap om vilka faktorer som påverkar hälsa och driver den ojämlika hälsan samt vilka systematiska, effektiva och målinriktade insatser som är bör vidtas.

För att öka förutsättningarna för ett välmående Västmanland med en god och jämlik hälsa i befolkningen och bidra till en hållbar utveckling i länet föreslås, inom ramen för detta perspektiv, fem fokusområden:

- [Betydelsefulla livsområden](#)
- [Barns utveckling och lärande](#)
- [Föräldraförmåga](#)
- [Hälsofrämjande närmiljö](#)
- [Hälsofrämjande arbetsliv](#)

¹⁰ Se t.ex. Regeringsformen (SFS 1974:152, §2); Kommunallagen (SFS 2017:725); Hälso- och sjukvårdslagen, Socialtjänstlagen, Skollagen och Plan- och bygglagen m.fl.

Program för hälsoinriktning

3. A) Fokusområde: Betydelsefulla livsområden

Hälsoläget i befolkningen är gott men inte jämlikt till följd av olika förutsättningar, möjligheter och resurser inom en rad olika livsområden. De livsområden som ses som särskilt avgörande för uppkomsten av ojämlikhet i hälsa är:

- 1) Det tidiga livets villkor; 2) Kunskaper, kompetenser och utbildning; 3) Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö; 4) Inkomster och försörjningsmöjligheter;
- 5) Boende och närmiljö; 6) Levnadsvanor; 7) Kontroll, inflytande och delaktighet

Genom att arbeta inom dessa livsområden stärks förutsättningar för god och jämlik hälsa. Det genom att skillnader i riskutsatthet, skillnader i mottaglighet och skillnader i sociala och ekonomiska konsekvenser av ohälsa minskar, vilket i förlängningen ger bättre folkhälsa. Men en förutsättning är då ett långsiktigt arbete parallellt inom samtliga områden och att arbetet delas mellan en rad olika aktörer i samhället som inom vår egen organisation.

Dessutom står dessa livsområden för den kunskapsgrund som ett modernt och effektivt folkhälsoarbete baseras på.

Därför pekas betydelsefulla livsområden för ett välmående Västmanland med en jämlik hälsa ut som en del för att bidra till målet om en god och jämlik hälsa.

3. B) Fokusområde: Barns utveckling och lärande respektive

3. C) Fokusområde: Föräldraförmåga

Den första tiden i livet sätter ramarna för resten av livet, eftersom grunden för utveckling, inlärning och hälsa grundläggs under dessa år. De viktigaste resurserna för en positiv utveckling är barns vårdnadshavare. Föräldrars sociala, ekonomiska och pedagogiska resurser är avgörande för barns utveckling och hälsa.

Insatser som stärker barns uppväxtvillkor och föräldrarna i sin föräldraförmåga är exempel på insatser som kan verka kompensatoriskt och ger hög avkastning för såväl individ som samhället. Dessutom kan det minska det framtida vårdbehovet och stärka förutsättningarna för ett mer attraktivt och utvecklat län.

Därför pekas en barns utveckling och lärande samt föräldraförmåga ut som en del för att bidra till målet om ett välmående Västmanland med en god och jämlik hälsa.

3. D) Fokusområde: Hälsofrämjande närmiljö

Boendet och närmiljö är centrala delar av människors vardag och är ett av de grundläggande livsvillkoren. Dessutom samspelar boendet och närmiljön med befolkningens hälsa, barns utveckling och den sociala sammanhållningen och tryggheten i samhället.

Att ha tillgång till en god bostad i ett område som ger samhällseliga förutsättningar för social gemenskap och ett aktivt liv bidrar till trygghet, tillit och en god och jämlik hälsa är därför av betydelse.

Program för hälsoinriktning

Därför pekas en hälsofrämjande närmiljö ut som en del för att bidra till målet om ett mer välmående Västmanland med en god och jämlik hälsa.

3. E) Fokusområde: Hälsofrämjande arbetsliv

Ett högt arbetskraftsdeltagande är eftersträvarsvärt. För att nå dit krävs ett inkluderande arbetsliv som möjliggör att fler kan få hållbara förutsättningar att bidra till och vara en del av samhället och sin egen försörjning. Arbetslivet medför även en känsla av att vara behövd och delaktig i samhället, vilket är exempel på viktiga delar för vår hälsa.

Samtidigt är avsaknaden av arbete, dåliga arbetsförhållanden och brister i arbetsmiljön faktorer som bidrar till ohälsa. Arbetslöshet ökar till exempel risken för olika former av riskbruk, insjuknande i hjärt- och kärlsjukdomar och bidrar till psykisk ohälsa.

Därför pekas en hälsofrämjande och inkluderande arbetsliv ut som en del för att bidra till målet om ett välmående Västmanland med en god och jämlik.

Perspektiv 4: Medarbetare

Arbetsförhållanden på arbetsplatser är centralt för hälsan. Goda arbetsförhållanden verkar som skyddande faktorer mot fysiska och psykosociala problem och ohälsa. Medan en dålig arbetsmiljö är kostsam både för individer, organisationer och för hela samhället. Arbetsmiljön kan komma att bli ett framtida konkurrensmedel, på grund av till exempel den förväntade arbetskraftsbristen.

För att öka förutsättningarna för ett välmående Västmanland med en god och jämlik hälsa i befolkningen och bidra till en hållbar utveckling i länet föreslås, inom ramen för detta perspektiv, två fokusområden:

- [Hälsofrämjande arbetsplats](#)
- [Kompetensutveckling och lärande](#)

4. A) Fokusområde: Hälsofrämjande arbetsplats

Arbetsförhållandena på arbetsplatsen är centrala för hälsan. Goda arbetsförhållanden kan stärka individens ekonomi, sociala status, personliga utveckling, sociala relationer och självförtroende. Det kan även skydda mot fysiska och psykosociala problem och ohälsa. En hälsofrämjande arbetsplats stärker dessutom organisationens attraktivitet, förmåga att leverera och fungera hållbart.

Därför pekas en hälsofrämjande arbetsplats ut som en del för att bidra till målet om ett välmående Västmanland med en god och jämlik hälsa.

Detta fokusområde omhändertas i Arbetsmiljöprogrammet 2017–2021 och hanteras därmed inte vidare i detta styrande dokument.

4. B) Fokusområde: Kompetensutveckling och lärande

En förutsättning för att kunna nå målet om ett välmående Västmanland med en god och jämlik hälsa är att medarbetarna har adekvat och aktuell kunskap och därmed

Program för hälsoinriktning

förmåga att driva ett hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbetet framåt i vardagen.

Goda möjligheter att fortsätta bidra och utvecklas i yrkeslivet ger en ökad motivation och tillfredsställelse. Det ger skapar också förutsättningar för en effektiv och kunskapsbaserad organisation som är öppen för ständiga förbättringar. Möjligheten till vidareutbildning och kontinuerlig kompetensutveckling och lärande blir därför centrala för både enskilda medarbetare och för arbetsgivaren. Ett sådant arbete stärker också organisationens kapacitet att agera för att sätta hälsan främst.

Därför pekas en kompetensutveckling och lärande ut som en del för att bidra till målet om ett välmående Västmanland med en god och jämlik hälsa.

Genomgående fokusområde: Kontroll, delaktighet och inflytande samt bemötande

Ett fokusområde som skär genom flera av perspektiven i programmet är kontroll, delaktighet och inflytande samt bemötande. Faktorer som är tätt sammankopplade med individens självförtroende och självkänsla samt hälsa.

Det handlar om att känna delaktighet, ha kontroll och inflytande över ens vardag, levnadsvillkor och samhällets utveckling. Det kan också handla om det dagliga livet på till exempel skolan, arbetsplatsen och i bostadsområdet eller inom ramen för rollen som brukare/patient/kund inom till exempel i hälso- och sjukvården, tandvården, kulturlivet eller i lokaltrafiken. Men även inom ramen för sitt eget hem.

Att göra det möjligt för människor att ha kontroll över sin hälsa och dess bestämningsfaktorer stärker även våra samhällen. Utan människors aktiva deltagande går även många möjligheter till att främja hälsa, förebygga ohälsa och öka välbefinnandet förlorade.

För att åstadkomma ett välmående Västmanland med en god och jämlik hälsa bör arbetet inriktas på att främja alla individers möjligheter till kontroll, inflytande och delaktighet i samhället och i det dagliga livet. Dessutom behöver bemötandet i det offentliga stärkas eftersom det är en viktig del både i att skapa tillit till våra samhällsbärande institutioner, få nöjda kunder och en viktig aspekt för en effektiv verksamhet som levererar god kvalitet.

Därför pekas kontroll, inflytande och delaktighet samt bemötande ut som en del för att bidra till målet om ett välmående Västmanland med en god och jämlik hälsa. Ett område som behöver genomsyra hela hälsoinriktningen.

Program för hälsoinriktning

MÅL OCH HANDLINGSPLANER

Programmets mål		Resultatmål med indikator		Målområde
Region Västmanland skapar förutsättningar för ett mer hälsofrämjande samhälle där vi sätter hälsan främst genom en tydlig hälsoinriktning bestående av att både hälsofrämjande och förebyggande insatser stärks i organisationens: - styrning-, ledning- och samverkansarbete - individ- och patientinriktade arbete - samhälls- och befolkningsinriktade arbete - arbete med medarbetarperspektivet	→	RM: Invånarnas hälsoläge ska vara gott och jämlikt Indikatorer: - Andel vuxna invånare med självupplevd god hälsa - Skillnader i självupplevd hälsa mellan socioekonomiska grupper - Andel ungdomar med fullgod psykisk hälsa i årskurs 9 och år 2 på gymnasiet - Genomsnittligt antal skadade tänder hos den mest sjuka tredjedelen av undersökta 12-åringar	→	Ett välmående Västmanland

Handlingsplan

För att nå det mål som sätts upp i programmet ska en handlingsplan tas fram.

Program för hälsoinriktning

INDIKATORER OCH UPPFÖLJNINGSPRÅG

PROGRAM		UPPFÖLJNING
Programmets mål kopplat till respektive perspektiv	Fokusområde med tillhörande intention	Indikator eller uppföljningsfrågor
1) Region Västmanland skapar förutsättningar för ett mer hälsofrämjande samhälle där vi sätter hälsan främst genom en tydlig hälsoinriktning bestående av att både hälsofrämjande och förebyggande insatser stärks i organisationens styrning-, ledning- och samverkansarbete	A. Hälsointegrering: Integrera hälsa genom att beakta hälsooperspektivet systematiskt i styrnings-, planerings- och uppföljningsprocesser samt i centrala utvecklingsfrågor	Andel förvaltnings- och verksamhetsplaner som beaktar hälsa både ur ett hälsofrämjande respektive förebyggande perspektiv och verkar för visionen om att sätta hälsan främst
	B. Struktur och kapacitetsbyggande: Skapa en hållbar struktur och en kapacitet som kan bära det hälsofrämjande och förebyggande arbetet och ge effekt.	Andel ärenden som behandlas i Regionfullmäktige har beaktat hälsa som en del i konsekvensbeskrivningen? Har utvecklings- och förbättringsförslag tagits fram för den struktur som bär det hälsofrämjande och förebyggande arbetet?
	C. Samverkan: Verka för, inom ramen för befintliga samverkansstrukturer och vid prioritering av stimulansmedel, att både ett hälsofrämjande respektive förebyggande arbete inkluderas.	Har processledare för respektive perspektiv utsetts inom ansvariga förvaltningar och samordnas helheten regionövergripande?
		Har hälsa/folkhälsa beaktats i samverkan?
2) Region Västmanland skapar förutsättningar för ett mer hälsofrämjande samhälle där vi sätter hälsan främst genom en tydlig hälsoinriktning bestående av att både hälsofrämjande och förebyggande insatser stärks i organisationens individ- och patientinriktade arbete	A. Uppsökande arbete: Utveckla ett uppsökande arbete som både består av hälsofrämjande och förebyggande insatser för att skapa ett tillgängligt, nära och attraktivt utbud för dem som behöver det som mest.	Har metodutveckling bedrivits för att utveckla uppsökande arbetsformer och metoder ur ett hälsofrämjande perspektiv? Erbjuds fler uppsökande aktiviteter av hälsofrämjande karaktär?
	B. Ohälsosamma levnadsvanor: Prioritera och utveckla ett systematiskt och effektivt arbete med de fyra viktigaste ohälsosamma levnadsvanorna och låt det avspeglas i resurssättningen av arbetet.	Har resurserna ställts om till mer proaktiva insatser med fokus på ohälsosamma levnadsvanor? Har metoder och arbetssätt utvecklats?
	C. Rådgivning och stöd: Utveckla arbetet för att möta västmanlänningens önskemål om stöd genom rådgivning och hälsovägledning.	Andel primärvårdspatienter som fått en dokumenterad åtgärd på grund av ohälsosamma levnadsvana. Andel patienter som uppger att läkaren diskuterade vad som kan göras av patienten själv för att förbättra hälsan? Andel 50-åringar, uppdelat efter socioekonomi, som deltar i de riktade hälsosamtalen.
3) Region Västmanland skapar förutsättningar för ett mer hälsofrämjande samhälle där vi sätter hälsan främst genom en tydlig hälsoinriktning bestående av att både hälsofrämjande och förebyggande insatser stärks i organisationens samhälls- och befolkningsinriktade arbete	A. Betydande livsområden: Arbeta med de sju livsområden som ses som särskilt avgörande för uppkomsten av ojämlikhet i hälsa.	Har de sju betydande livsvillkoren integrerats i folkhälsoarbetet?
	B. Barns utveckling och lärande Stärk arbetet kring barns utveckling. <i>respektive</i>	Bedöms förutsättningarna för ett mer effektivt, tillgängligt och attraktivt föräldraskapstöd ha ökat i länet?
	C. Föräldraförmåga: Stärk arbetet att stötta föräldrarna i sin föräldraförmåga.	
	D. Hälsofrämjande närmiljö: Stärk medvetenheten kring betydelsen av en mer hälsofrämjande samhällsutveckling.	Bedöms medvetenheten av hälsans betydelse inom ramen för samhällsplaneringen ha ökat i länet? Bedöms kunskapen om hälsofrämjande miljöer och arenor för barns sociala, motoriska och kognitiva utveckling ökat i länet?
	E. Hälsofrämjande arbetsliv: Stärk medvetenheten kring betydelsen av ett hälsofrämjande arbetsliv.	Bedöms intresset för hälsofrämjande arbetsliv ökat i länet?
4) Region Västmanland skapar förutsättningar för ett mer hälsofrämjande samhälle där vi sätter hälsan främst genom en tydlig hälsoinriktning bestående av att både hälsofrämjande och förebyggande insatser stärks i organisationens arbete med medarbetarperspektivet	A. Hälsofrämjande arbetsplats	Se Arbetsmiljöprogrammet 2017–2021
	B. Kompetensutveckling och lärande: Stärk medarbetarnas förmåga och kompetens kring ett hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbetet.	Finns förslag för att säkra kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte kopplat till "En god och jämlik hälsa" och den del av visionen som pekar på att "Vi sätter hälsan främst"?
2-4: Region Västmanland har en tydlig	A. Kontroll, delaktighet och inflytande samt bemötande:	Andel patienter som upplever bättre kvalitet vad avser respekt och bemötande.

Program för hälsoinriktning

hälsoinriktning i arbetet som rör att stärka kontroll, delaktighet och inflytande för västmanlänningen samt bemötandet i Regionens verksamheter.	Främja alla individers möjligheter till kontroll, inflytande och delaktighet i samhället och stärk även bemötandet i våra verksamheter.	Andel som upplever delaktig i besluten beträffande sin vård/behandling önskade.
		Är deltagandet jämnt i regionens invånardialoger?

En mätplan kommer inte att upprättas på grund av den korta programperioden. Istället kommer jämförelse mellan värden från år 2020 och 2023 göras i samband med att programmet utvärderas efter avslutad programperiod.

UPPFÖLJNING

Uppföljning av programmets mål genomförs årligen i samband med årsredovisningen och redovisas även årligen till Regionfullmäktige.

Programmet utvärderas i sin helhet efter avslutad programperiod och rapporteras då till Regionstyrelsen.

INTERN REFERENS

Detta program är beslutat av Regionfullmäktige [datum] , § [Klicka här och skriv].
Diarienummer: LTV [Klicka här och skriv].

REFERENSER

Andra styrande program och handlingsplaner samt centrala dokument

Andra program och handlingsplaner kopplade till detta program är Hållbarhetsstrategin 2020–2030, Miljöprogrammet, Arbetsmiljöprogram 2017–2021, Primärvårdsprogram, Regional Idrottsplan 2022–2030, Regional Kulturplan 2019–2022, Kompetensförsörjningsplan, Handlingsplan för ökad patientsäkerhet 2021–2024 samt Regional utvecklingsstrategi (RUS). Dessa dokument styr också regionens verksamheter och bidrar direkt eller indirekt till en tydligare hälsoorientering. De följs dock upp separat.

Källor och underlag

Programmet baseras bland annat på följande källor:

- Betänkandena från Kommissionen för jämlik hälsa: SOU 2017:47, SOU 2017:4, SOU 2016:55
- Betänkanden från God och nära vård: SOU 2021:6, 2020:19, SOU 2019:29, SOU 2017:53, SOU 2016:2
- God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik (Prop. 2017/18:249)
- Nationella riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor (inkl. bilagor), Socialstyrelsen, 2018
- Strategi för hälsa, Sveriges Kommuner och Regioner, 2018

Underlag till detta program hämtas bland annat från:

WHO:s modell för hälsofrämjande arbete inom en hälso- och sjukvårdsorganisation. Där arbetet rekommenderas att bedrivas utifrån fyra perspektiv: 1) Styrnings- och ledningsperspektiv; 2) Befolkningsspektiv; 3) Individ- och patientperspektiv; 4) Medarbetarperspektiv. Modellen utgör även grunden den åsiktsförklaring som upprättas genom Regions Västmanlands deltagande i **nätverket för hälsofrämjande hälso- och sjukvård**. Där vi som organisation åtar oss att ha styrande dokument och ett aktivt arbete som beaktar dessa punkter.